

Портфолиото - средство за самоусъвършенстване на педагогическата квалификация на университетския преподавател¹

Лиляна М. Каракашева-Йончева

Abstract: Portfolio as a means for improving professional qualification of university teachers:

The article justifies the necessity of improving professional qualification and expertise of academic staff in higher education. It presents some characteristic features of the teacher's portfolio, its functions and the reasons for its use in teaching in higher education in the country.

Key words: *teacher's portfolio, higher education, improving teacher training for academic staff, self-improvement.*

ВЪВЕДЕНИЕ

До края на миналия век във висшето образование доминираше становището, че научната подготовка по специалността на преподавателя е достатъчно основание за провеждане на ефективни учебни занятия със студентите.

В началото на XXI век новите задачи, изисквания и проблеми пред висшето образование, подробно разгледани в [2] и [7] рефлектират и върху профила и функциите на университетския преподавател. Трудът на съвременния университетски преподавател се състои от няколко относително автономни компоненти, които обаче в процеса на обучение на студентите са в непрекъснато взаимодействие.

Както е известно, разширяването на достъпа до висше образование породи голямо разнообразие в състава на студентската група по отношение на възраст, способности, подготовка от средното училище, нагласи, ценности, мотиви и пр. Това налага системно търсене на нови педагогически и андрагогически подходи, методи и средства за обучение, тъй като подходите за обучение на еднородни групи студенти вече не са ефективни. Тази необходимост особено ярко се чувства при работа със студенти от първи курс в семинарните упражнения по математическите дисциплини. Освен целесъобразният подбор на задачи от съответната тема е необходимо да се проектират основните дейности на преподавателя, основните учебни дейности на студентите, които да осигурят разбиране, запомняне и прилагане на изучените нови математически знания.

Поради липсата на цялостно разработена дидактическа теория за обучението във висшето училище у нас, проблемът за педагогическата подготовка на университетския преподавател се решава чрез самоусъвършенстване в тази посока. Едно такова средство, според нас, е създаването и поддържането на портфолио на преподавателя.

ИЗЛОЖЕНИЕ

В [4, с.115-119], [5], [6],[10], [11] са разгледани същността на образователното портфолио, теоретичните идеи и концепции, на които то се основава, а така също и видовете портфолио.

В системата на висшето образование портфолиото може да се използва успешно от всички участници в процеса на обучение – студенти и преподаватели.

В настоящото научно съобщение ще бъдат по-скоро маркирани, отколкото подробно разгледани, следните въпроси:

1. Какво представлява портфолиото на преподавателя?
2. Защо е необходимо изработването и поддържането на портфолио на

¹ Тази статия е осъществена с подкрепата на фонд „Научни изследвания“ на Шу „Еп.Константин Преславски“ - РД - 05 - 283 / 15.03.2012г.

университетския преподавател?

3. Има ли тази технология перспективи за използване у нас във висшето училище?

Понятието „портфолио“ се употребява още в епохата на Ренесанса, като то се свързва с папка, колекция, албум със скици или картини, чрез които различните творци са представяли своите продукти. В контекста на образованието, портфолиото се разбира по-скоро като „колекция от учебни продукти“, които по различните учебни дисциплини са различни (в т.ч. макети, рисунки, предмети, задачи, софтуер и пр.).

Анализът на педагогическата литература показва, че портфолиото на преподавателя се дефинира нееднозначно. Най-често то се определя като:

- съвкупност от документи, набор от материали, практически модели, предмети, инструменти, насочени към постигане на конкретна, определена образователна цел [10, с.206];
- комплект документация за определена професионална сфера [4],[3];
- един от методите за оценяване представянето на преподавателя [5, с.51],[12];
- съвременна образователна технология [5], [10],[11].

Независимо от интерпретациите на това понятие, ние възприемаме портфолиото на преподавателя като съвременна иновационна технология в процеса на обучение. Чрез него се документират лични професионални постижения и резултати от учебната работа. И понеже обучението по различни учебни дисциплини във висшето училище има като резултат различни продукти (софтуер, музикално произведение, картина, макет и пр.), то „папка с документи“ не винаги правилно отразява съдържанието на този комплект. Поради липсата на адекватна българска дума, която да представи разнообразието от учебни продукти, тази чуждица е навлязла трайно в педагогическата ни литература.

За учебната практика в българското висше училище портфолиото е една сравнително нова образователна технология. В световен мащаб портфолиото като специфична технология се използва още през 70^{те} години на XX век във висшето образование в Канада, а в края на века то вече се използва масово в университетското обучение в САЩ, Австралия, Великобритания и други западноевропейски страни. У нас, в началото на XXI век, се появява теоретични изследвания за същността, функциите и видовете портфолио [4],[5],[10].

Единични са методическите разработки, в които се споделя опит за приложението на тази иновационна образователна технология във висшето педагогическо образование[1], [8], [9].

За да не се ограничи разбирането ни за портфолио на преподавателя само като папка за съхраняване на документация от учебната практика, то ще посочим някои негови *особености*:

- В портфолиото се съхраняват материали, които са подбрани лично от преподавателя съобразно неговите виждания за добри учебни практики. От тези материали проличава стила на преподаване, а така също и мотивираността на преподавателя да внедрява иновативни идеи и решения. В този смисъл портфолиото представлява авторов продукт, насочен към усъвършенстване на процеса на обучение.
- Портфолиото се явява средство за вземане на самостоятелни решения в процеса на обучение, средство за прогнозиране последствията от тези решения.
- Портфолиото се явява и средство за самооценка на постигнатите резултати в процеса на обучение съобразно поставените цели и в този смисъл то се явява инструмент за рефлексивен анализ на собствената

преподавателска дейност. В резултат на този анализ се отчита по-адекватно ефективността на използваните методи и средства в процеса на обучение.

Могат да се открият следните *функции* на портфолиото на преподавателя [5, с.52]:

- съдържателна - представя богатия опит на преподавателя чрез учебни продукти, които отговарят на съвременните изисквания за личностно-ориентиран подход в образованието, чрез умело използване както на традиционни, така и на интерактивни методи на обучение;
- комуникативна – може да бъде база за обмяна на опит между колеги;
- диагностична – показва достигнатото равнище на професионализъм за даден период от време (то служи на атестационната комисия във висшето училище);
- рефлексивна – подпомага процеса на осмисляне и анализиране на преподавателската дейност. Чрез „поглед назад“ към извършената работа може да се формира оценка за нейната ефективност;
- развиваща – мотивира и стимулира преподавателя за непрекъснато развитие и усъвършенстване на педагогическата му компетентност.

Всяка една от посочените функции е достатъчно основание за защита на тезата, че портфолиото на преподавателя е средство за самоусъвършенстване на педагогическата дейност на университетския преподавател.

Портфолиото на преподавателя може да бъде структурирано по различен начин, съобразно неговото предназначение. Обикновено се състои от основна част и приложения. Обемът му може да варира от 3 до 15 страници.

Известно е, че основната мисия на университета е да създава и предава знания. Безспорно е, че репутацията на едно висше училище се прави от научната продуктивност на преподавателския състав и затова при атестиране на преподавателя много по-голяма тежест се дава на изследователската му дейност и участието във форуми като международни конференции, семинари, проекти и пр. А може би и поради това, че все още у нас не е намерен инструментът, чрез който да се документират резултатите, ефективността и ефикасността на преподавателската дейност на академичния състав. Без съмнение обаче е и фактът, че възпроизводството на научния потенциал на всяка нация е дело на университетските преподаватели, които са със силни научни резултати, но и с много добра педагогическа подготовка. Освен това всяко висше училище съществува като институция благодарение на учебната дейност, която осъществява. Качеството и ефективността на обучението по различните дисциплини зависят от много фактори като среда, очаквания, нагласи, мотивация, умения за учене на студентите, но така също и от педагогическата компетентност на преподавателите. Независимо, че висшето училище е сравнително консервативна организация, то динамиката на днешното време налага разработване и внедряване на иновативни технологии, които да оказват сериозно влияние върху качеството на труда на университетския преподавател от една страна, а от друга да бъдат обективна база за сравнение между тях.

Затова и редица университети по света търсят средства за документиране на доказателства за ефективни преподавателски стратегии и подходи. Според редица изследователи, разработено и използвано по подходящ начин, портфолиото на преподавателя се явява инструмент за развитие на педагогическата компетентност на университетския преподавател. То служи за:

- документиране на осъзнатия опит на университетския преподавател, чрез описание на използвани подходи и средства за повишаване качеството на обучение;

- изработване на концепция за стил на преподаване и дефиниране на ползите за учащите;
- оценяване и самооценяване на преподавателската дейност при всяко атестиране на университетския преподавател;
- активно поддържане на педагогическата компетентност;
- креативна комуникация между колеги.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Задълбоченият анализ, осмислянето на предимствата и недостатъците, на възможните технологични варианти при прилагане на портфолиото на преподавателя във висшето училище може да доведе до превръщането му в образователна реалност и у нас.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Гълъбова, Д. Технологията „Учебно портфолио“ в университетското обучение по дисциплината „Методика на обучението по математика“, сп. „Педагогика“, кн.1, 2010, с.82-95
- [2] Гюдженев, Ил. Референтна рамка за организация на образователния процес във висшето училище, Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград, 2007
- [3] Гюрова, В. и др. Интерактивността в учебния процес, Агенция Европрес, С., 2006
- [4] Гюрова, В. и др. Приключението учебен процес, Агенция Европрес, С., 2006
- [5] Гюрова, В., Божилова, В. Портфолиото на преподавателя, Агенция Европрес, С., 2008
- [6] Дурева Д., Тупаров Г., Електронно обучение, технологии и модели, Университетско издателство „Неофит Рилски“, Благоевград, 2008
- [7] Илиева, М. Университетското преподаване като изследователски проблем в западната педагогическа литература, сп. „Педагогика“, кн.8, 2002, с.83-93
- [8] Каракашева, Л. Студенческо учебно портфолио – иновационна технология на семинарских занятиях, Сучасні інформаційні технології в управлінні та професійній підготовці операторів складних систем, Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, Кіровоград, 2010, с.158-161
- [9] Каракашева, Л. О роли портфолио в практике университетского обучения, Новітні комп'ютерні технології, Матеріали VIII Міжнародної науково – технічної конференції, Київ – Севастополь, 2010, с.104-106
- [10] Павлов, Д. Образователни информационни технологии, Университетски курс, модул трети, Даниела Убенова, С., 2003
- [11] Полат, Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования, М., 1999
- [12] Стефанова, М. Учителското портфолио - иновационна техника за диференцирано оценяване на качеството на учителската дейност, сп. „Управление на средното образование“, кн.1-2, 2006, с.64-91

За контакти:

Гл. ас. д-р Лиляна Методиева Каракашева-Йончева, Катедра „Математически анализ“, ФМИ,ШУ „Еп. Константин Преславски“, тел. 054830495, e-mail: ikarakasheva@mail.bg

Докладът е рецензиран.